

NOVI MUZEJSKI POSTAVI – REZULTATI ANKETE I INTERPRETACIJA

Durda Knežević

Muzej revolucije naroda Hrvatske

Zagreb

anketa koju je proveo Muzejski dokumentacioni centar imala je za cilj snimiti stanje i postojanje novih muzeja i galerija odnosno novih postava na teritoriju Jugoslavije u razdoblju od 1985. do kraja 1989. godine. Za tu svrhu bila su pripremljena dva

upitnika. Za novoosnovane muzeje i galerije i za muzeje i galerije koji su realizirali nove stalne postavbe. Budući da se ankete razlikuju u samo četiri pitanja, koliko ih više ima potonja, ovdje ćemo objaviti samo tu opsežniju.

MDC

INFORMATICA MUSEOLOGICA

NOVI STALNI POSTAVI U MUZEJIMA I GALERIJAMA JUGOSLAVIJE

ANKETNI UPITNIK

UPITNIK je sastavljen za muzeje/galerije koji su realizirali i za javnost otvorili nove stalne postavbe, kao i za one muzeje/galerije u kojima su radovi na novom stalnom postavu u toku ili su elaborirani kroz idejnu koncepciju

I. OPĆI PODACI O MUZEJU/GALERIJI

1. Naziv muzeja/galerije, adresa i telefon
2. Vrsta muzeja/galerije i područje djelatnosti
3. Godina osnivanja/godina otvaranja muzeja/galerije
4. Trajanje prvog stalnog postava – od do i narednih ako ih je bilo – od do
5. Kratak opis prethodnog stalnog postava
6. Novi stalni postav muzeja je

- (1) realiziran i kada
- (2) realizacija je u toku i otvaranje se predviđa za
- (3) u fazi idejnog projekta, a realizacija je planirana za

II. TEHNIČKI PODACI O NOVOM STALNOM POSTAVU

7. U kakvoj je zgradi smješten muzej/galerija?
 - (1) namjenski građenoj za potrebe muzeja – navesti godinu gradnje i arhitekta
 - (2) historijskoj/staroj zgradi koja je adaptirana u muzej
 - a) navesti godinu gradnje, ime arhitekta i da li je zgrada spomenik kulture (koje kategorije)
 - b) navesti kada je zgrada renovirana/adaptirana i ime arhitekta koji je izradio projekt
8. U kakvom je interijeru postavljen novi stalni postav?
 - (1) starom, bez preuređivanja
 - (2) preuređenom/adaptiranom
 - a) s minimalnim adaptacijama – navesti kakvim
 - b) s krupnijim građevinskim zahvatima – navesti kakvim
9. Koja je ukupna površina
 - a) muzeja/galerije
 - b) stalnog postava
10. Ima li muzej/galerija poseban prostor za povremene izložbe i kolika je površina?
11. Postoji li arhitektonski projekt interijera? Ako postoji navesti ime autora i dati kratak opis pojedinih dijelova.
12. Postoji li projekt rasvjete stalnog postava? Ako postoji navesti ime autora i navesti kakva je rasvjeta.
13. Postoji li projekt osiguranja stalnog postava
 - (1) alarmni uređaji protiv krađa i kaveži
 - (2) protupožarni uređaji i kaveži
14. Postoji li sistem zaštite muzejskih predmeta
 - (1) sistem klimatizacije
 - (2) sistem ventilacije
 - (3) kontrola vlažnosti – higrometar

15. Da li je za novi postav nabavljena nova oprema – koliko i kakva?

- (1) vitrine
- (2) postamenti
- (3) panoi
- (4) novi sistem instalacije slika
- (5) neka druga koja nije navedena

III. MUZEOLŠKI PODACI O NOVOM STALNOM POSTAVU

16. Koji je sadržaj zbirke vašeg muzeja/galerije?
(ukratko opisati – navesti vrstu materijala, tehnike, period, stilske karakteristike)
17. Tko je autor/autori idejne koncepcije novog stalnog postava?
(navesti ime, zvanje i zanimanje)
18. Tko je autor/autori likovnog projekta novog stalnog postava?
19. Da li je rad na realizaciji novog stalnog postava timski?
(izložite ukratko koncepciju organizacije timskog rada)
20. Koji je koncept novog stalnog postava?
(napišite ukratko o oba aspekta)
 - (1) idejni-sadržajni
 - (2) vizualni
21. U kojim se bitnim elementima on razlikuje od ranijega?
22. Smatrate li da će konceptijske inovacije utjecati na djelatnost muzeja/galerije i na koji način?
(1) na public relations u muzeju – povećanje posjete, bolju komunikaciju s posjetiocima itd.
(2) na obrazovni rad u muzeju – bolju organizaciju grupnih posjeta, mogućnost obrade pojedinih nastavnih jedinica u muzeju itd.
23. Kakva je kompozicija postava?
 - (1) kronološka + historijska
 - (2) tematska
 - (3) komparativna
24. Koliko je muzejskih predmeta iz zbirke izloženo u stalnom postavu?
(navesti broj ili/i postotak)
25. Koliko je u stalnom postavu izloženo (navesti broj ili/i postotak)
 - (1) originalnih predmeta
 - (2) kopija
26. Osim izloženih originalnih predmeta i kopija, koliko (navesti broj) su zastupljeni sljedeći elementi tehničke opreme postava:
 - (1) karte i planovi (2) reljefi (3) diorame (4) figure (5) makete, modeli (6) odljevi (7) fotokopije (8) fotografije (9) projekcija filma (10) projekcija slajda (11) ozvučenja/muzika, zvučni komentar (12) informativni panoi (13) kompjuter (14) video
27. Da li su za pripremu novog postava muzejski predmeti restaurirani/konzervirani?
(navesti broj/postotak)
28. Da li postoji vodič kroz stalni postav i kakvog je tipa?
 - (1) katalog (navesti autora teksta, opseg, broj reprodukcija, godina izdanja)
 - (2) deplijan (navesti podatke o izdanju)
 - (3) tonsko pomagalo (npr. walkman)
 - (4) vizualno pomagalo (npr. video)
 - (5) kompjuter
29. Postoje li još neke informacije o vašem stalnom postavu koje su po vašem sudu važne, a nisu obuhvaćene ovim upitnikom? Ako postoje, navedite ih.

Zagreb, listopad 1989.

Muzejski dokumentacioni centar

Anketa o novim muzejima i galerijama odnosno o novim postavima u postojećim muzejima i galerijama uključujući crkvene muzeje i zbirke, bila je strukturirana od tri dijela:

- 1) opći podaci o muzeju/galeriji,
- 2) tehnički podaci o stalnom postavu i
- 3) muzeološki podaci o novom stalnom postavu.

Podaci dobiveni u prvom dijelu nisu poopćivani jer se odnose na posebne sadržaje svakog pojedinog muzeja/galerije. Riječ je o dobivenim informacijama ovakva karaktera: ime muzeja, adresa, telefon, vrsta muzeja, godina osnutka, trajanje stalnog postava, promjene i t. sl. Isto se to odnosi i na prvi dio pitanja u III. segmentu ankete, Muzeološki podaci o novom stalnom postavu. U tih nekoliko pitanja traženi su podaci o sadržaju zbirke (vrsta materijala, tehnike,

period, stilske karakteristike), o autorima idejnih koncepcija, kratke informacije o koncepciji novog postava i sl. Međutim, budući da su gotovo svi muzeji/galerije priložili popratne tekstove s razrađenijom, upravo tom vrstom podataka, ti se tekstovi paralelno objavljuju s ovim istraživanjem i također postaju prezentni.

Na poslanih 106 adresa muzejskih odnosno galerijskih institucija, odgovore je dalo 39* od čega su dva nevažeća jer su podaci o *starim* postavima.

Prema tipu ustanove ankete su grupirane u tri grupe:

1) novi muzeji i galerije	18 anketa
2) novi postavi u postojećim muzejima i galerijama	14 anketa
3) crkveni muzeji i zbirke	5 anketa

Od ukupnog broja ustanova koje su odgovorile na anketni upitnik – (bez dva nevažeća) 37, šest ih je memorijalnoga karaktera. Od preostalog broja ustanova (31) – 24 su muzeji a 7 je galerija.

Po republikama najviše je odgovora stiglo iz Hrvatske (20), zatim Srbije (7), Slovenije (5), Bosne i Hercegovine (2), Makedonije (2) te iz Crne Gore (1). Iz drugog bloka pitanja o tehničkim podacima o novom stalnom postavu dobiveni su sljedeći odgovori:

Na pitanje br. 7, u kakvoj zgradi je smješten muzej/galerija, 13 ih je odgovorilo da su u namjenski građenoj zgradi, tri da su smješteni u obične zgrade (nenamjenske), 5 u zgrade – spomenike kulture, a bez odgovora je bilo čak 16 anketnih listića.

Na pitanje br. 8, u kakvom je interijeru postavljen novi stalni postav, na ponuđene odgovore: »stari, bez preuređenja« odgovorilo je 4 muzeja/galerije, »u preuređenom/adaptiranom s minimalnim adaptacijama« 16 muzeja/galerija, a »s krupnijim građevinskim zahvatima« 15. Bez odgovora su 2 anketna listića.

Na pitanje br. 9, u vezi odnosa površine muzeja/galerije prema površini stalnog postava, 16 ih je odgovorilo da je iznos površina identičan. (To ne može biti jer u tom slučaju ne bi postojale radne (službene) prostorije.

Vjerovatno je riječ o identičnosti stalnog postava i izložbenog prostora uopće.) Tri muzeja/galerije navodi da im je 88–89 posto površine stalnog postava od ukupne površine ustanove, 2 imaju 75 posto površine stalnog postava od ukupne površine, 5 ima između 17 i 25 posto ukupne površine ustanove.

Što se pak tiče prostora za povremene izložbe (pitanje br. 10), 20 muzeja/galerija ima poseban prostor, 12 nema, a bez odgovora ih je 5. Od tih 20 pet ih je površine između 12 m² i 50 m², dva su površine 70–90 m², četiri 110–165 m², jedan ima 200 m² i četiri između 329 m² i 650 m².

Odgovori na pitanje br. 11, da li postoji arhitektonski projekt interijera, raspoređeni su ovako: 22 odgovora *da*, 10 *ne* i pet bez odgovora.

Na pitanje da li postoji projekt rasvjete (br. 12), distribucija odgovora je sljedeća: 21 ustanova je odgovorila *da*, 15 *ne*, bez odgovora 1.

Uz pitanje br. 13, da li postoji projekt osiguranja stalnog postava bilo je ponuđeno: 1) alarmni uređaji protiv krađa i 2) protupožarni uređaji. Svi su odgovorili na osnovno pitanje pozitivno s time da je na prvi ponuđeni odgovor potvrdno odgovorilo 15, a na drugi 20 ustanova.

Pitanje br. 14, postoji li sistem zaštite muzejskih predmeta, uz ponuđene odgovore 1) sistem klimatizacije, 2) sistem ventilacije, 3) kontrola vlažnosti/higrometar dobiveni su sljedeći odgovori: na prvi ponuđeni odgovor 9 ih je odgovorilo pozitivno, 7 negativno i 21 bez odgovora. Na drugi 12 odgovora *da*, 4 *ne* i 21 bez odgovora. Na posljednje 12 je pozitivnih, 4 negativna i 21 listić bez odgovora.

Pitanje br. 15, u kojem je trebalo odgovoriti da li je za novi postav nabavljena oprema (diferencirane su i ponuđene varijante opreme), uglavnom se odgovaralo globalno. Pozitivnih odgovora je 29, negativnih je 6 a bez odgovora 3.

Na ponuđene varijante (vitrine, postamenti, panoji, novi sistemi instalacije slika i neka druga rješenja) najčešće se nije odgovaralo ili je dan neodređen odgovor. Veći dio pitanja koja se odnose na muzeološke podatke specifičnog su sadržaja za svaki muzej, pa nisu kao ni cijeli I. segment – Opći podaci o muzeju/galeriji), poopćivi.

No dobar dio pitanja iz tog bloka bilo je moguće globalno obraditi pa pogledajmo rezultate.

Na pitanje br. 23, kakva je kompozicija postava uz ponuđene odgovore a) kronološko-historijska, b) tematska i c) komparativna na prvi ponuđeni odgovor potvrdno je odgovorilo 26 upitanih, 1 je odgovor negativan i jedan listić bez odgovora. Na drugi ponuđeni odgovor 22 su pozitivna, negativnih nema a 16 ih je bez odgovora. Na treći ponuđeni odgovor 6 je pozitivno, 1 negativan i 31 bez odgovora.

Na pitanje br. 26, koliko su zastupljeni elementi tehničke opreme postava, uz ponuđene odgovore rang-lista je sljedeća:

karte i planovi	19 muzeja/galerija
fotografije	19 muzeja/galerija
inf. panoji	15 muzeja/galerija
makete i modeli	14 muzeja/galerija
fotokopije	13 muzeja/galerija
reljefi	9 muzeja/galerija
odljevi	8 muzeja/galerija
figure	7 muzeja/galerija
ozvučenje	7 muzeja/galerija
video	5 muzeja/galerija
film. projekcije	4 muzeja/galerija
slajd	2 muzeja/galerija
kompjuter	1 muzeja/galerija
diorame	0 muzeja/galerija

Na posljednje pitanje br. 28, da li postoji vodič kroz stalni postav i kakvog je tipa (pet ponuđenih tipova 1) katalog 2) deplijan, 3) tonsko pomagalo, 4) vizualno pomagalo i 5) kompjuter)

prvi odgovor	19 muzeja/galerija
drugi odgovor	10 muzeja/galerija
treći odgovor	2 muzeja/galerija
četvrti odgovor	5 muzeja/galerija
peti odgovor	2 muzeja/galerija

Zaključak

Sumirajući ove rezultate valja odmah reći da slika naših muzeja/galerija nije nimalo povoljna jer je ipak riječ o *novim muzejima i galerijama odnosno o novim postavima u postojećim muzejima/galerijama*. Istovremeno, nažalost, takva se slika i očekivala. Model, oblikovan prema većinskim odgovorima iz ankete, muzeja/galerije bi bio: smješten je u zgradu neodređene namjene, minimalno adaptiran i dotjeran, male površine stalnog postava i prostora za povremene izložbe.

Prema pozitivnim odgovorima na pitanja o postojanju arhitektonskog projekta interijera i projekta rasvjete, potrebno je zadržati izvjesnu skepsu jer se iz mnogih odgovora iz ankete razabire da bi se moglo raditi o pukoj tehničkoj dokumentaciji o izvođenju električarskih odnosno zidarskih radova. Što, naravno, nema veze s muzeološkim zadatkom idejne projekcije rasvjete i unutrašnjeg dizajna prostora.

Zaštita odnosno osiguranje muzeja i galerija ostaje klasično – čuvari i aparati za gašenje požara. Iako su svi odgovorili da postoji osiguranje, malo ih je navelo neke specijalnije, modernije uređaje i rješenja, iz čega se može zaključiti

da je velika većina zadržala klasičan oblik osiguranja i čuvanja. Isti se zaključak može protegnuti i na pitanje zaštite muzejskih predmeta, gdje je iznenađujuće visok broj onih bez odgovora. Očito je da taj aspekt brige o baštini, po našem sudu primaran, nema bog zna kakvog značenja u muzejskoj praksi. Možemo zamisliti kako dakle izgleda ta klimatizacija, ventilacija i kontrola vlažnosti u standardnoj muzejskoj tj. galerijskoj ustanovi u nas, ako u novim muzejima/galerijama odnosno novim postavama od 37 ustanova 21 uopće ne odgovori na to pitanje!

Nekako je logično da uz nove muzeje/galerije, odnosno nove postave ide i nova oprema. No, imamo čak 6 negativnih odgovora na pitanje je li nabavljena nova oprema. Isto tako neodređenost pozitivnih odgovora (bile su ponuđene konkretne varijante) govori u prilog tome da nije postojala jasna koncepcija impostiranja muzejsko/galerijskih predmeta, jer bi se u protivnome to itekako dobro i precizno znalo.

Novi muzeji/galerije odnosno novi postavi su tradicionalno komponirani. Uglavnom kronološko-historijski i tematski. Tome u prilog govore i podaci o tehničkoj opremljenosti postava u kojoj na rang-listi vode tradicionalna pomagala: karte i planovi, fotografije, informativni panoi, makete i modeli te fotokopije. Obratni redoslijed čine moderna tehnička pomagala: video, slajd, filmske projekcije i među svima, naravno na posljednjem mjestu, kompjuter. Dalja potvrda tradicionalnosti »novog« muzeja/galerije su podaci o vodičima. Naravno, najviše je klasičnih kataloga. Ovdje valja skrenuti pažnju na nedopustivu činjenicu da katalog, budući da je elementarni dio svake izložbe, nešto bez čega se ne može, *nemaju* sve anketirane ustanove (samo 19 ima). Isto vrijedi i za deplijan koji ima 10 ustanova. O tonskim i vizualnim pomagalima, dakako, nema riječi.

Stanje je ovakvo kakvo jest. Istraživanja služe osvještavanju i artikulaciji problema. Ako ovo istraživanje bude i poticaj u rješavanju evidentiranih problema, onda je postiglo svrhu.

Primljeno: 10. 5. 1990.

* U vrijeme kada je već analiza ankete bila provedena, došla su još dva anketna upitnika. Poslali su ih Etnografski muzej u Beogradu, Studentski trg 13, i Muzej Prigorja, Sesvete, Trg M. Badela 5. Odgovori koje su dali, međutim, ne mijenjaju globalne rezultate ankete.

Popis muzeja, galerija i zbirke koji su poslali odgovore na upitnik:

Novi muzeji i galerije

1. Muzej Brodosplit, Split, Put udarnika 19
2. Galerija Ivana Lackovića-Croate, MZ Batinske
3. Galerija »Ivan Joko Knežević«, Atelje Gandalj, Lokva, Rogoznica
4. Spomen-obeležje »Sremski front«, Šid
5. Vinogradarski muzej – Pitve, otok Hvar, Centar za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara
6. Galerija umjetnosti nesvrstanih zemalja »Josip Broz Tito«, Titograd, Kruševac b. b.
7. Muzejska kazališna zbirka (Zavod za književnost i teatrologiju JAZU), Zagreb, Opatička 18
8. Istorijski muzej Kruševo, Kruševo, Ul. Nikole Kareva 62
9. Triglavski muzejska zbirka (Planinsko društvo Dovje-Mojstrana), Mojstrana
10. Memorijalna galerija »Aleksandar Rukavina«, Brtonigla
11. Memorijalni centar »Josip Broz Tito«, Beograd, Bulevar oktobarske revolucije 92
12. Muzej »4. jul 1941«, Memorijalni centar »Josip Broz Tito«, Beograd, Bulevar oktobarske revolucije 92
13. Memorijalni centar »Josip Broz Tito« – etnografska zbirka Stari muzej, Beograd, Bulevar oktobarske revolucije 92
14. Zavičajni muzej Podravske Slatine, Podravska Slatina, Ul. V. Nazora 60
15. Muzej grada Koprivnice, donacija »Dr. Vladimir Malančec«, Koprivnica, Ul. JNA 12
16. Muzej Fudbalskoga kluba »Crvena zvezda«, Beograd, Ljutice Bogdana 1a
17. Farmaceutsko-medicinska zbirka Bohuslava Lavičke, Ljubljana, Verovškova 57
18. Galerija Avgust Černigoj, Lipica

Muzeji i galerije s novim postavama

1. Istorijski muzej Srbije, Beograd, Nemanjina 24
2. Galerija Antuna Augustinčića, Klanjec
3. Muzej XIV ZOI, Sarajevo, Nikole Tesle 7
4. Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, Vojvode Putnika 7
5. Zavod za zaštitu na spomenicite na kulturata, prirodnite retkosti i muzej, Strumica, 27. marta 2
6. Vojnopomorski muzej RM, Split, Tvrđava Gripe
7. Galerija Meštrović, Split, Šetalište Moše Pijade 46
8. Narodna galerija, Ljubljana, Prežihova 1
9. Muzej grada Splita, Split, Papalićeva 1
10. Muzej revolucije naroda Hrvatske, Zagreb, Trg žrtava fašizma bb i stalna muzejska izložba VIII. mjesne konferencije zagrebačke organizacije KPJ, Zagreb, Pantovčak 178a
11. Muzej narodne revolucije, Split, Ivana Lučića Lavčevića 15
12. Vojvođanski muzej, Novi Sad, Dunavska 35
13. Muzej revolucije Celje, Celje, Trg V. kongresa 7
14. Mestni muzej Ljubljana, Ljubljana, Gosposka 15

Crkveni muzeji i zbirke

1. Muzej Srpske pravoslavne crkve, Eparhije zagrebačko-ljubljanske, Zagreb, Prilaz JNA 4
2. Muzej dominikanskog samostana Stari Grad, Stari Grad, otok Hvar
3. Zbirka sakralne umjetnosti župe Sv. Blaža Vodnjan, Vodnjan, Bratstva i jedinstva 4
4. Franjevačka samostanska zbirka, Omiš, Put Skalica 17
5. Sakralni muzej franjevačkog samostana, Tvrđa Osijek, Osijek, Trg V. Lisinskog 3

SUMMARY

New museum displays – a questionnaire and its interpretation

Đurđa Knežević

The Museum Documentation Centre carried out a research by means of a questionnaire in order to sum up all the experience with new museums and displays in Yugoslavia between 1985 and 1989. The questionnaire contained questions concerning general data and technical and museological information on permanent displays. The questionnaire was sent to 106 museums, galleries and similar institutions, 39 of which answered.

The author of the paper further analyzes the information supplied by the questionnaire and, summing up the results, concludes that the overview of Yugoslav museums and galleries is by no means favourable.

From the majority of answers obtained it would follow that the museum or gallery is housed in a building of no definite application, with minimum adaptation, little space for the permanent display and occasional exhibitions. A number of positive answers were given on the architectural design of the interior and the illumination, but in practice this had often no connection with the museological task of planning the exhibition space. Most of the new displays kept to the classical forms of protection and storage. The institutions have not always acquired new museum equipment for new displays, and the technical equipment is in most cases traditional, not using modern means of presentation more consistently. New displays are mostly laid out in a traditional manner, following the chronology of events or themes.

The present research aimed to uncover and articulate the problem in order to provide motivation for its solution.